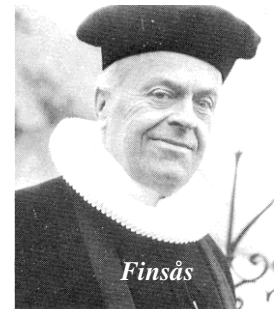
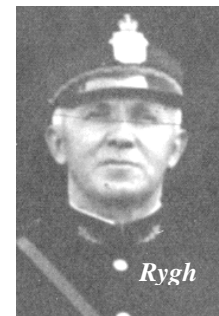

1948 Herren sparte dem for ensomheten

En bil kjører nedover Lånkebygda. Lensmann Rygh er sjåfør. Ved siden av sitter soknepresten Finsås. Så her var de begge to, lensmann og prest – i sitt reelle opphav, skjønt vi henledes raskt til Asbjørnsen & Mos eventyrlige skildringer når disse nevnes i samme åndedraget. Det blir ikke sagt så meget, det hadde vært en lang dag – en begivenhetsrik dag hvor både presteskaper og øvrigheta hadde kastet glans over åpningen av det nye kurstedet på Dybvad i Lånke. Presten hadde talt under middagen på festen, og lyste signing over folket før han bega seg på hjemveien.

Datoen er den 11.januar 1948. Klokken har nettopp passert 9 om kvelden. Bilen kjører forbi Folkets hus på Lånkmoen. "Det var en fin tale du holdt", sier lensmannen til presten - ikke for å skryte, men mer for å bryte tausheten. Å skryte av Cathrinus Finsås var ikke nødvendig. Han var en replikkens mester, en person som bandt sin forsamling med det enkle. Stjørdalingene hadde fått respekt for nypresten. Oscar Rygh forventer derfor ikke noen kommentar, men følger opp med en mer forpliktende bisetning: "...ja, du må da bli sliten etter en sånn lang dag"? – vel vitende om at presten var litt tung i skrittene på spaserturen ned til bilen. Det var og allment kjent at prest Finsås ikke hadde vært riktig i form de siste ukene. – Det kom ikke noe svar. Lensmann Rygh kaster et sideblikk på sin passasjer for liksom å forsterke spørsmålsstillingen. Han legger da merke til at presten hadde lenet seg godt mot døra, for å slappe av noen sekunder og ta seg igjen etter alt oppstyret ved kurstedet. Men det var noe som ikke stemte. Lensmannens lange erfaring ga ham et vardøger, og han kastet et mer grundig blikk på presten. Noe tilsa at Finsås ikke sov. Lensmannen stanset raskt bilen. - Presten var død.

På dette tidspunktet hadde Eldbjørg (21) og Torgeir (29) satt seg ned ved siden av senga til mor si i det store rommet som fungerte som sykeværelse på prestegården. Prestefruen hadde blitt svakere de siste dagene, og denne søndagen var de to barna alene i huset sammen med sin mor. Faren, presten Finsås, var ute i embetsmedfør, men var ventet hjem hvert minutt nå. Eldbjørg følte hun på dette tidspunktet hadde kontakt med moren, noe som ikke alltid var mulig etter flere slagtilfeller med påfølgende lammelser. Fru Finsås lyste på et vis opp da de to barna hennes satte seg ved siden av sengen. Smilet hennes kom fram. Hun så riktig godt ut der hun vekselvis snudde hodet og smilte til sine kjære flere ganger. Klokken på prestegården hadde nettopp slått 9. Brått kommer det et mørkt slør over Karen Mona. Hennes smil stivner på en måte, kreftene synes å avta. De voksne barna skjønnte at Gud var i ferd med å ta henne hjem. Mora forsvant mer og mer fra dem, og til slutt var hun helt borte. Hun hadde tatt sin plass hos Jesus.

Cathrinco Cathrinus Finsås ble født i Snåsa den 12.april 1891, som sønn av lærer Lorents Finsås og Karen Katherine Mediås. Hun døde i barsel da Cathrinus ble født. Faren giftet seg igjen med Karen Muus. Cathrinus viste tidlig en glødende interesse for det boklige, og slukte gjennom sitt vitebegjær alt som var av bøker. Han begynte på lærerskolen på Levanger da han var 17 ½ år – og gikk ut derfra i 1911 med ypperlige karakterer. Deretter tok han ”mellomskoleeksamen” og artium, for så å begynne på prestestudiene. Disse tok han på rekordtid, nemlig tre år, hvorav ett av årene studerte han på egen hånd hjemme. Finsås avla praktisk eksamen med laud. I 1916 var han ferdigutdannet, og tiltrådte som res.kap i Inderøy, hvor han ble i ti år. Cathrinus giftet seg den 5.januar 1917 med Karen Mona, som dermed ble den tredje Karen i hans hittil korte liv, slik vel også - pussig nok - hans eget navn relaterer seg til nettopp navnet Karen.

Cathrinus Finsås

Karen Mona Finsås

Cathrinus Finsås var sterkt samfunnsengasjert, og fremsto etter hvert som en kraftfull sosialpolitiker. Han skulle komme til å bli medlem av kommunestyret i alle de tre bygdene han ble ordinært prest i. Spesielt ivret han innenfor edruskapssaken. Han var i lengre tid formann i Inntrøndelag fylkes avdeling av Det norske totalavholdsselskap. Finsås var og medlem av styret for Levanger landsgymnas. I flere år underviste han i Kristendom ved Levanger Lærerskole

I 1926 ble han sokneprest i Skogn, hvor han skulle finne sitt virke de påfølgende 20 årene. I 1930 og 31 studerte Finsås praktisk teologi ved universitetene i Marburg og Berlin. Cathrinus Finsås var den første presten som holdt andakt i Trøndelag kringkaster. Presten var en flittig og dyktig skribent. Etter studiene i Tyskland gav han på Olaf Norlis forlag i 1931 ut boka ”*I Herrens hus*”, som han fikk svært god kritikk for. I 1934 ga han ut en bok om kristelig barneoppseding: ”Heimen og barnet”, likeledes ei barnebok som han kalte ”*Jamaldringar*”, og han leverte mange artikler til barnebladet ”*Magne*”.

Menigheten regnet det nok som sikkert at deres kjære prest ble værende i bygda. Men i 1946 fikk han et nytt kall, og ble innsatt som sokneprest i Nedre Stjørdal den 17. november 1946. Men her skulle han altså kun få 14 måneder. Sykdom i hjemmet preget hverdagen for prestefamilien i Stjørdal. Dette gir også en forklaring på hvorfor han kom til Nedre Stjørdal. Prostiet hadde flere prester, og han følte nok at både han selv og kona trengte en form for nedtrapping og avlastning. Karen Mona og de øvrige i familien skjønte at det gikk mot slutten for prestefruen. Hennes tilstand hadde forverret seg. Hun hadde vært innlagt på Innherreds sykehus og Røde kors i Trondheim. Hennes bortgang var ikke uventet, men ikke så fort og ikke samtidig som mannen. ”*Slik skjer bare ikke utenom rene ulykker*”.

Cathrinus hadde naturligvis lagt på seg hustruens sykdom. Denne skjebnesvangre søndagen i januar hadde Finsås deltatt i Gudstjenesten i Værnes kirke sammen med sogneprest Winsnes. Dagen ble travel, - en litt for anstrengende dag, kanskje? Etterjuls vinteren krevde sitt. Konas sykdom tok veldig på. Bekymringene svekket presten betraktelig. Oppstyret på kuranstalten og spaserturen denne januardagen ble for meget. Dominobrikkene lot seg dessverre ikke stanse.

Eldbjørg Finsås, senere gift Hoem – og datter til presteekteparet, var i Oslo da prest Finsås tiltrådte sitt kall i Stjørdal. Hun hadde nettopp sluttet i sin stilling ved Statistisk Sentralbyrå. Hennes mor hadde på dette tidspunktet hatt noen mindre opphold på sykehuset, men hadde kommet seg ganske bra hver gang, slik at hun klarte å skjøtte jobben sin som prestefru. Høsten 1947 reiste Eldbjørg til Oslo for å studere psykologi. Det var ikke med lett hjerte hun forlot foreldrene. Mora var ikke i form. Hun satt for det meste stille i en stol. De hadde hjelp i huset. Presten var opptatt med sitt nye prestekall. Eldbjørg ringte ofte hjem fra Oslo, og fikk alltid høre at alt var relativt bra. Men det var det nok ikke. Da hun kom hjem til jul, fikk hun nærmest sjokk. Hennes mor satt i stolen og begynte å gråte da hun fikk se sin datter. Mora hadde hatt minst ett slag og mistet taleevnen. Dette hadde faren ikke fortalt i telefonene. Ville han skåne sin datter for bekymringene?

Jula kom. Sønnen Torgeir hadde også kommet hjem fra Oslo. Han var nettopp ferdig med eksamen i sosialøkonomi, og skulle begynne i stilling i Utenriksdepartementet etter jul. Den andre sønnen, Kåre – kom også hjem en tur i romjula. Han var sivilingeniør, og hadde stilling hos NVE i Oslo. Pleiedatteren, Karen Kathrine var både hjemme og på Snåsa i jula. Familien var med andre ord atter samlet, men de følte vel at det her var siste gangen. Det ble etter hvert vanskelig å kommunisere med mora, skjønt prestefruen nok oppfattet det meste hva som foregikk. Eldbjørg hadde nylig blitt kjent med Olav, sønnen til prost Hoem. Hun mottok mange invitasjoner til juleselskaper og fester, men sa nei til alle. Eldbjørg orket ikke å gå ut.

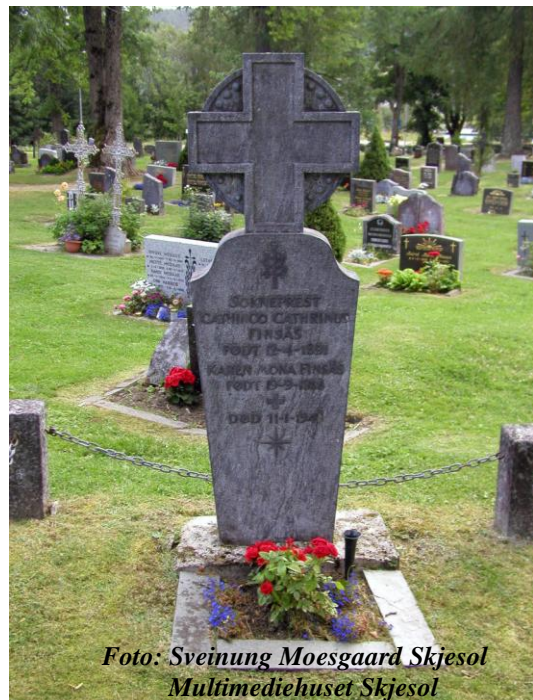
Hun følte at hennes plass nå var hos mora. Da jula var over ble det derfor til at Eldbjørg ble hjemme, til tross for at hun skulle ha vært i Oslo og fortsatt sine studier. Torgeir skulle ikke tiltre sin stilling før i midten av januar, så også han ble hjemme.

Så kom den skjebnesvangre dagen, en vakker søndag – den 11. januar 1948. Prest Finsås hadde gjort sine embetsgjerninger på formiddagen, og var nå hjemom for å skifte og gjøre seg klar til å dra til innvielseshøytiden til det nyopprettede hjemmet for alkoholikere i Lånke. Cathrinus Finsås hadde pyntet seg så fint med pen dress og hvit skjorte. Eldbjørg forteller meg under et besøk hos henne på Risvollan, at det virket som om faren var i en fin og harmonisk stemning. Hun husker hun slo armene omkring halsen hans, da han kom inn i sykeværelse - og fortalte hvor fin han var. ”*Det tror jeg han likte å høre*”, forteller Eldbjørg. Plutselig fløy to fugler hardt mot vindusruta og forsvant igjen. Faren ble litt stiv i ansiktet og sa: ”*Dette kalte folk i Snåsa for fegdefugl*”. Var det et varsel?

Da lensmann Rygh oppdaget at presten var død, kjørte han som normalt var i all hast til Stjørdalshalsen og lege, som ikke kunne gjøre noe til eller fra. Distriktslegen valgte å bli med i bilen opp til prestegården på Værnes. På dette tidspunktet hadde Eldbjørg slengt seg ned på divanen inne i stua og gråt og gråt. Og det skulle bli verre. Plutselig banker det på døra, og tre-fire alvorlige menn kom inn, blant annet lensmannen og distriktslegen. Det tragiske budskapet ble fremført, uten at verken Eldbjørg eller Torgeir ”registrerte hvordan”. Et slikt slag – på et sådan tidspunkt i relasjon til morens død – er ikke bare en sjeldenhet i seg selv, men et så stort slag og påkjenning at knapt noen kan eller tør forestille seg. Det forefinnes trolig ikke engang i dag noe forskning eller dokumentert erfaringsgrunnlag som kan fortelle oss hva dette innebærer. De mistet sine foreldre innen samme kvarteret gjennom ”naturlig død” - og uten at den ene visste om den andre. Vi setter derfor kun en strek til ettertanke. -

Hvordan Eldbjørg kom seg gjennom dagen, vet hun ikke i dag. Hun har fortrent omtrent alt. Hun husker derimot at hun ikke ønsket å se verken mor eller far etter at de var døde. Hun klarte det ikke. Hun ville ha minnet om dem slik hun erfarte det siste møte. Bisettelsen fant sted i Værnes kirke fredag den 16. januar. Fra Skogn kom ca. 60 personer. Domprost Sigurd Fjær holdt andakten. Bilkortesje gikk til Snåsa samme dag. Dagen derpå ble ekteparet gravlagt ved Snåsa kirke. Et vakkert minne var ferden gjennom Skogn. Der hadde bygda laget en flott portal over riksvei 50, og folk sto i veikanten over alt for å ta en siste farvel.

Eldbjørg fikk beholde prestelåna noen måneder. Å reise tilbake til Oslo hadde hun verken råd eller lyst til. Hun ble derfor med sin tante og onkel til Feviken i Järpen i Sverige. Her ble hun til påske, blant annet i lag med sin tilkommende mann, Olav. I påsken var de to i lag med Inger Johanne og Harald Størseth på ei hytte i Rondane. Etter påske fikk Eldbjørg et lærervikariat på Haraldreina skole i Stjørdal, og hvor hun for det meste bodde på hybel hos Aagot og Alf Schefte. I dag er Eldbjørg pensjonert adjunkt fra Byåsen skole. Hennes mann, lektor Hoem har gått bort, likeledes hennes to brødre. Pleiedatter til presteekteparet, Karen Kathrine, bor i Snåsa.

*Foto: Sveinung Moesgaard Skjesol
Multimediehuset Skjesol*

Ekteparet Finsås døde innen samme kvarteret. De ble ikke så gamle. Han: 56 og hun 58. De årene de hadde sammen var preget av en nesten uvanlig harmoni. Et godt ekteskap. Et godt hjem. Cathrinus og Karen Mona hadde vokst så sammen i karakter og hengivenhet, at den ene ikke kunne tenke seg å leve borte fra den andre. Etterfølgende prest, Reidar Bolling, sa det da også slik i et minneord: ”*Så sparte og Herren dei for å prøve einsemda*”.